

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Л.П. Марчук, кандидат економічних наук.

Миколаївський державний аграрний університет.

Вступ. Поступове підвищення рівня інноваційності економіки обумовлює пошук нових засобів впливу на ефективність використання науково-технічного, інноваційного, інтелектуального потенціалу суспільства. Одним з пріоритетних засобів досягнення високого ступеня результативності інноваційної діяльності нині вважається інтегрування господарюючих суб'єктів, поява нових організаційних форм ведення виробництва, орієнтованих на постійне удосконалення його техніко-технологічної бази та належне використання інтелектуальних здібностей людини. Тому проблема дослідження нових типів інтегрованих формувань, виокремлення їх переваг для забезпечення інноваційного розвитку економіки, з'ясування впливу цих структур на ефективність виробництва є досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Змісту та діяльності сучасних інтегрованих формувань присвячено праці багатьох вітчизняних економістів. Зокрема, у працях О. Кузьміна [7], Д. Стеценка [11], Л. Федулової [13, 14] визначено методологічні засади створення та особливості розвитку технопаркових структур, кластерів, висвітлено механізм функціонування сучасних корпорацій, обґрунтована їх роль в інноваційних процесах. С. Захарін [5] першочергову увагу приділяє необхідності стимулювання корпоративних утворень заради активізації їх наукового пошуку та втілення досягнутих результатів у виробництво. В. Парсяк [8] головним об'єктом досліджень обрав сучасні форми співпраці великого і малого бізнесу, яка здійснюється в інтересах швидкого

експериментального опанування інновацій та їх подальшої дифузії. В. Будкін [2], І. Гайдуцький [3], Я. Даміров [4] у своїх працях визначають можливості та аналізують конкурентні переваги сучасних транснаціональних корпорацій і стратегічних альянсів у царині науково-інноваційної діяльності.

Але незважаючи на значний доробок вітчизняних науковців, поставлена проблема вимагає подальшого дослідження заради конкретизації сучасних механізмів інтегрування, що відрізняються високою динамічністю та гнучкістю.

Постановка завдання. Автор статті поставив собі за мету проаналізувати механізм функціонування різних типів сучасних інтегрованих структур, визначити специфіку їх поведінки в умовах інноваційного розвитку, охарактеризувати економічні переваги інтеграційного співробітництва.

Основний матеріал і результати. Вважаємо, що економічну поведінку інтеграційних утворень, можливості їх впливу на інноваційний розвиток, специфіку їх інноваційної діяльності перш за все слід пов'язувати з особливостями організаційних засад цих структур та обраними принципами функціонування.

Нині до основних інтегрованих структур можна віднести об'єднання підприємств, що ґрунтуються на корпоративній формі власності, та об'єднання, які передбачають добровільне співробітництво підприємств у вигляді міжфірмової кооперації.

Корпоративні структури відрізняють:

- значна консолідація власності;
- постійність складу учасників об'єднань;
- закритий характер функціонування з чіткою підпорядкованістю одних структурних ланок іншим;
- розгалужена система корпоративного управління;

- протистояння будь-якій конкуренції всередині об'єднання;
- прагнення до отримання конкурентних переваг у зовнішньому середовищі.

До корпоративних структур можна віднести концерни, конгломерати, холдинги, фінансово-промислові групи, транснаціональні компанії та ін.

Об'єднанням міжфірмової кооперації притаманні:

- добровільна участь у спільній діяльності;
- демократичність співпраці, рівноправність учасників формування;
- відкритість формування для інших господарюючих суб'єктів;
- варіативний характер економічної поведінки, значні можливості вибору господарського маневрування;
- доцільність поєднання партнерства та конкуренції в рамках об'єднання за певних умов;
- прагнення спільних переваг в економічному розвитку.

На засадах міжфірмової кооперації працюють технопаркові структури, спільні підприємства, партнерства, кластери, консорціуми, стратегічні альянси, асоціації тощо.

В умовах швидкого розгортання інноваційних процесів перед усіма інтегрованими об'єднаннями в однаковій мірі постала проблема активної участі в науково-інноваційній діяльності, без якої нині неможливо зберегти стійкість і конкурентоспроможність у ринковому середовищі, забезпечити якісно новий рівень відтворення виробничих процесів, а також бажану прибутковість об'єднань.

Розв'язуючи цю проблему, корпоративні структури намагаються в першу чергу використати такі переваги, як міцність фінансової бази, вміння оперувати інвестиційними ресурсами, високий рівень підготовки менеджерів і спеціалістів, усталену підпорядкованість структурних підрозділів, належу адаптацію до запитів ринку. На підставі цих переваг

корпоративні структури створюють належні умови для проведення ґрунтовних наукових досліджень, опанування новітніх технологій, використовують переваги інноваційного менеджменту і маркетингу інновацій.

Завдяки своїм фінансовим можливостям великі корпорації мають сильну науково-експериментальну базу, що включає в себе науково-дослідні інститути, інформаційні центри, лабораторії, експериментальні виробництва, венчурні підрозділи тощо. Нині на великі корпоративні об'єднання в промисловості США припадає біля 50% НДДКР, а частка самофінансування цих робіт становить понад 90% загальних витрат на НДДКР у промисловості [12, с.93]. Вартість нематеріальних активів у загальній вартості компаній складає від 40 до 90 % [1, с.88].

З метою посилення інноваційної компоненти власного розвитку корпоративні формування вдаються до організаційної реструктуризації та сприяють неухильному нарощуванню інтелектуального потенціалу компаній. У складі корпорацій утворюються творчі групи, сформовані з працівників - професіоналів, які мають спільні наукові інтереси та ініціюють розробку і реалізацію перспективних інноваційних проектів. Також компанії створюють спеціальні ризикові підрозділи, що займаються освоєнням новітніх технологій та якісно нової продукції. Корпорації можуть купувати підприємства-інноватори, включати їх до свого складу, але зберігати певну автономію їх функціонування, щоб не порушувати усталений ритм роботи традиційних видів виробництва. Корпоративні формування дбають про опанування сучасних інформаційних технологій, забезпечують вільний доступ всіх підрозділів компаній до наукової інформації та сприяють її інтерактивному обговоренню. Компанії активно залучаються до трансферу інновацій, вдаючись до купівлі інноваційної продукції, патентів, ліцензій, ноу-хау.

З метою підготовки фахівців високого рівня корпорації створюють власні університети. Досвід створення і функціонування такого університету має, наприклад, російська корпорація «Норильський нікель» [6, с.5-8]. Неабияку увагу компанії приділяють підбору управлінських кадрів та удосконаленню механізму мотивації працівників заради їх перетворення на активних учасників інноваційних проектів. Наприклад, у Китаї, великі корпорації намагаються залучати до свого штату спеціалістів, що пройшли всебічну бізнесову практику за кордоном або у філіях іноземних компаній на території Китаю. Так, усі провідні менеджери вітчизняної компанії «Гілі» до її створення працювали у китайській філії німецької компанії «Фольксваген», а менеджери фірми «Авто Велика стіна» - на спільному підприємстві японської компанії «Тойота» [2, с.73].

Заради забезпечення економічної стабільності та отримання конкурентних переваг корпорації використовують досягнення сучасного маркетингу. Особливо ефективною конкурентною стратегією у бізнесовому просторі нині вважається бенчмаркінг, започаткований японськими компаніями. Концепція бенчмаркінгу передбачає опрацювання методик конкурентів щодо випуску та просування на ринку нових видів продукції, їх запозичення та використання у власних інтересах. Теорію бенчмаркінгу японці застосували, коли намагалися витіснити з ринку американську компанію «Ксерокс», яка займається випуском копіювальної техніки. Але компанія все ж таки зберегла свої позиції завдяки ретельному вивченню досвіду японських конкурентів [9, с. 63].

У разі появи труднощів, що стосуються інноваційної діяльності та хиткого становища компаній на ринку, бізнес-структури вдаються до реінжинірингу - комплексного оздоровлення корпорацій через удосконалення організаційних форм, методів управління, відпрацювання нових елементів мотиваційного механізму.

Зберігаючи право власності на капітал і усталену власну структуру, корпорації в сучасних умовах все активніше долучаються до співпраці з іншими фірмами, тобто вдаються до налагодження корпоративних зв'язків із зовнішнім середовищем. До цього корпоративні об'єднання спонукають економічна доцільність такого співробітництва, динамізм технологічного розвитку та потреба набуття належної гнучкості у сучасному бізнес-просторі.

Нині корпорації активно втягують в орбіту своїх інтересів малий та середній бізнес, обираючи різні форми співпраці та різні варіанти конкурентної стратегії. Доволі часто застосовується така форма співпраці, як субпідряд, який передбачає виконання певних видів робіт чи надання послуг невеликими фірмами на замовлення крупних компаній. Так, наприклад, компанія «BMW» вдається до послуг підрядників вузькоспеціалізованих робіт з метою поліпшення якості їх виконання та зниження витрат.

Великі корпорації також ініціюють розвиток венчурного бізнесу. Вони створюють венчурні фонди та фінансують малі венчурні (ризикові) фірми, які займаються розробкою і впровадженням інновацій. Завдяки венчурному бізнесу було створено відому американську фірму «Apple», яка стала фундатором комп'ютерної індустрії.

Перспективною формою співпраці великих і малих фірм у сфері інноваційної діяльності вважається також франчайзинг. Ця форма сприяє тиражуванню інновацій через підключення до великої компанії значної кількості малих фірм, що працюють під відомим фірмовим найменуванням франчайзера і отримують від нього опрацьовані новітні технології ведення бізнесу. На засадах франчайзингу працюють відомі в світі компанії «Мак-Дональдс» і «Кока-кола». В Україні корпорація «Миронівський хлібопродукт» створила мережу франчайзингових магазинів (більше 2300

брендових франчайзингових точок), через яку реалізується майже 50% виробленої продукції [10, с.109].

Завдяки франчайзингу великі корпорації отримують значні інвестиційні ресурси, потрібні для розробки новітніх технологій, суттєво знижують маркетингові витрати та фінансовий ризик, підпорядковують собі нові ринки, покращують ділову репутацію та підвищують свій рейтинг.

Корпоративними об'єднаннями широко використовуються такі форми управління бізнес-процесами, як аутсорсинг і аутстафінг. Аутсорсинг передбачає передання великими компаніями окремих функцій чи деяких бізнес-процесів більш дрібним фірмам з метою оптимізації власної діяльності та підвищення рівня ефективності виробництва. Провідні компанії розвинутих країн світу, а також ТНК нині намагаються переміщувати суто виробничі процеси на територію країн з недостатнім рівнем інноваційного розвитку, залишаючи собі найбільш складні функції наукової розробки інновацій. Наприклад, відомі компанії «Ericsson», «Nokia», «Alcatel» вже розмістили на території України заводи з виробництва електронної техніки.

Така бізнесова стратегія, як аутстафінг орієнтована на залучення до корпорацій позаштатних працівників високої кваліфікації за допомогою компанії-аутстафера, яка виконує посередницькі функції на ринку праці. Компанія здійснює відбір спеціалістів і несе відповідальність за якість виконуваних ними робіт чи послуг перед компанією-замовником.

Отже, активізуючи свою науково-інноваційну діяльність за допомогою різних форм і методів, корпоративні структури намагаються подолати «буферний» характер функціонування великих закритих формувань та надати їм потрібної гнучкості завдяки розвитку динамічних, мобільних кооперативних зв'язків із зовнішнім середовищем.

Інтегровані структури другого типу, які ґрунтуються на добровільній міжфірмовій кооперації, відрізняє більш висока пристосованість до вимог сучасного інноваційного розвитку. Так, на засадах партнерства працюють технопаркові структури, яких у світі налічується більше 500. Їх розглядають як «опорні пункти» інноваційного підприємництва, де забезпечується безперервність і цілісність інноваційного циклу. У межах цих формувань досягається концентрація ресурсів, необхідних для широкомасштабного проведення НДДКР, суттєве збільшення випуску високотехнологічної продукції та зростання її експорту, формування тісних зв'язків між наукою, виробництвом і бізнесом, створюються умови для досягнення нових конкурентних переваг виробничими структурами. Технопарки можуть створювати спільні підприємства, бути учасниками консорціумів, які діють на основі тимчасових добровільних угод і передбачають розробку та виконання спільних інноваційних проектів.

Коли технопаркові структури переростають межі містечка чи міста, вони перетворюються на територіальні локальні об'єднання – кластери, які спроможні належним чином поєднати науково-інноваційні досягнення, підприємницькі можливості та конкурентні стратегії, забезпечити динамічність і гнучкість співпраці науково-дослідних установ, університетів, бізнесових структур, громадських організацій, місцевих органів влади.

У провідних країнах світу кластери набули значного поширення. Найвідоміший у світі науково-інноваційний кластер знаходиться у США. Це – «Силіконова долина», у складі якої нині працює понад 2,5 млн. осіб. В Японії найбільш потужні кластери створено у межах Тихоокеанського промислового поясу. Тут в агломераціях «Осака – Кобе – Кіото» та Нагоя виробляється по 15% продукції машинобудування. У Токійському районі випускається понад 30% продукції цієї галузі, в тому числі більше

половини радіоелектронної продукції та продукції приладобудування [9, с.61].

В Європі засновником кластерних ініціатив стала Данія. Нині тут функціонує близько 30 кластерів. Здійснюються масштабні програми кластеризації у Франції, Німеччині, Австрії, Польщі, Угорщині, Чехії. За результатами досліджень, 28% всіх підприємств на території ЄС входять до складу кластерних утворень [7, с.18].

Україна теж набуває досвіду формування кластерних структур. Вже функціонують харчовий на історико-туристичний кластер у Кам'янці-Подільському, швейний і будівельний – у Хмельницькій області, кластер гірського туризму – у Закарпатті. З 2010 року у Дніпропетровську почалося створення технологічного кластеру «Ракетно-космічна техніка», який входить до складу Національного кластеру «Нові машини» [14, с.64].

Економічна ефективність виконуваних кластером інноваційних проектів і програм досягається завдяки:

- використанню різних джерел науково-технічної та бізнесової інформації, її швидкому розповсюдженню;
- відпрацьованій системі довготривалої координації дій учасників кластеру на чолі з підприємством-лідером;
- синергетичного ефекту від спільного використання інвестиційних і матеріальних ресурсів, об'єктів інфраструктури, каналів збуту продукції переваг стратегічного та операційного менеджменту;
- постійному спілкуванню суб'єктів господарювання із споживачами, зацікавленими у поставках інноваційної продукції, прискоренні її реалізації.

Доповнення кооперативного співробітництва у межах кластеру проявами конкуренції надає кластерному формуванню певної еластичності, сприяє оновленню складу його учасників, дозволяє здійснити незалежний відбір найбільш ефективних ланок. Крім того конкуренція спонукає до

постійного оновлення набутих знань, сприяє формуванню інноваційних підходів до розв'язання виробничих проблем, активізації підприємницької діяльності, підвищенню компетентності працівників.

До гнучких, динамічних структур з обмеженим впливом формального управління належать також стратегічні альянси та асоціації. Нині їм відводиться значна роль як у процесі створення інновацій, так і у процесі їх подальшого розповсюдження.

Члени альянсів вдаються до тимчасового добровільного об'єднання матеріальних, фінансових, інтелектуальних ресурсів заради реалізації обраних інноваційних проектів чи програм, а після їх виконання кожний учасник отримує свою частку інтелектуальної власності. Координацію дій в межах альянсу здійснює спеціальний координаційний комітет або провідна компанія. Стратегічні альянси часто формуються у високотехнологічних галузях заради подолання високих вхідних бар'єрів, прискореного поширення нових науково-технічних знань, компенсації додаткових витрат, пов'язаних з опануванням новітніх технологій, зменшення ступеня ризику при їх впровадженні, компенсації слабких сторін одних компаній за рахунок інших. Прикладом може служити автомобільний технологічний альянс, створений компаніями «Дженерал Моторс», «Тошиба», «Тойота» і «Сіменс».

Асоціації є добровільними об'єднаннями, які беруть на себе функції координації, узгодження дій великої кількості самостійних підприємств чи організацій, задіяних у певній сфері діяльності (зокрема інноваційній), здійснюють розробку спільної стратегії щодо обраного напрямку розвитку і сприяють її реалізації, а також гарантують захист інтересів членів асоціації у разі їх порушення. До асоціацій інноваційного спрямування можна віднести Українську асоціацію бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів, створену у 1998 році, асоціацію сприяння розвитку технопарків, інноваційних центрів та інкубаторів бізнесу в Росії тощо.

Отже, міжфірмова кооперація надає науково-інноваційній діяльності належного динамізму, відкриває нові економічні можливості для її розвитку.

Висновки. Досвід функціонування інтегрованих структур, пов'язаний з неухильним посиленням їх інноваційної активності, доводить, що такі об'єднання є перспективною формою досягнення органічної єдності технологічного та організаційно-економічного розвитку, спроможною адекватно реагувати на динамізм економічної системи в цілому. Узагальнення форм і методів впливу інтегрованих структур на інноваційні процеси дозволяє стверджувати, що розглянута поведінка цих формувань, з одного боку, відбиває пошук нових способів задоволення власних економічних інтересів, а з іншого, – є своєрідною реакцією на сучасні вимоги, які ставить до таких об'єднань інноваційна розбудова економіки. На думку автора, до низки пріоритетних вимог слід віднести:

- необхідність гнучкого масштабного використання ресурсів і поступового усунення препон на шляху їх руху, які спричиняє велика корпоративна власність;
- досягнення в першу чергу консолідації спільних зусиль, а не консолідації власності;
- надання необхідної еластичності, мобільності великим корпораціям за допомогою постійного удосконалення їх організаційної структури;
- підвищення оперативності реагування системи управління інтегрованих формувань на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища;
- пошук і застосування гнучких форм поєднання співробітництва та конкуренції з метою досягнення оптимального ефекту при функціонуванні інтегрованих структур;
- превалювання методів конкуренції, орієнтованих на створення благ нової якості;

- забезпечення в економіці пріоритетної ролі інтеграційних об'єднань відкритого типу, здатних до постійного самовдосконалення, оперативної співпраці та пошуку компромісів при вирішенні поставлених завдань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боярко І.М. Роль нематеріальних активів у створенні цінності компаній / І.М. Боярко, Я.В. Самусевич // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 3(117). – С.86-94.
2. Будкін В. Інноваційна модель розвитку національних економік / В.Будкін// Економіка України. – 2010. – № 6. – С.67-78.
3. Гайдуцький І.П. Розвиток транснаціональних корпорацій (ТНК) та їхній вплив на економіку країн / І.П. Гайдуцький // Економіка АПК. – 2008. – № 1. – С. 53-57.
4. Даміров Я. ТНК як фактор включення національних господарств до світової економіки / Я. Даміров // Економіка України. – 2007. – № 5. – С. 67-74.
5. Захарін С.В. Стимулювання інноваційної діяльності корпоративного сектору / С.В. Захарін // Фінанси України. – 2006. – № 7. – С. 101-107.
6. Каганов В.Ш. Корпоративний університет: опыт лидера / В.Ш. Каганов. – М.: Вершина, 2008. – 248 с.
7. Кузьмін О. Кластери як чинник інноваційного розвитку підприємств і територіальних утворень / О. Кузьмін, В. Жежуха.// Економіка України. – 2010. – № 2. – С. 14-23.
8. Парсяк В.Н. Малий бізнес в системі корпоративних відносин / В.Н. Парсяк. – Херсон: ОЛДІ-плюс, 2003. – 456 с.
9. Симак А.В. Зарубіжний досвід інвестиційної політики машинобудівних підприємств з урахуванням просторового чинника / А.В. Симак // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 7 (121). – С. 59-67.
10. Скопенко Н.С. Сучасний стан і перспективи розвитку харчової промисловості України на основі формування інтегрованих структур / Н.С. Скопенко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 4 (118). – С. 103-110.
11. Стеченко Д.М. Інноваційні форми регіонального розвитку: навч. посібник / Д.М. Стеченко. – К.: Вища школа, 2002. – 254 с.
12. Сухоруков А.І. Удосконалення інноваційних структур в економіці України / А.І. Сухоруков, Т.П. Крупельницька // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 11 (125). – С. 87-97.
13. Федулова Л.І. Інтеграційні процеси корпоративних структур: можливості для інноваційного розвитку економіки України / Л.І. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2007. – № 3. – С. 9-31.

14. Федулова Л.І. Методологічні засади формування технологічних кластерів / Л.І. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2010. – № 3. – С. 61-73.

УДК 334.722.81:330.341.1

Марчук Любов Петрівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії і суспільних наук Миколаївського державного аграрного університету. **Особливості функціонування інтегрованих структур в умовах інноваційного розвитку.** Розглянуто механізм функціонування двох типів інтегрованих структур: корпоративних формувань і об'єднань міжфірмової кооперації. Визначено можливості їх впливу на інноваційний розвиток. Висвітлено переваги різних способів активізації науково-інноваційної діяльності, які використовують інтегровані структури.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інтегровані структури, корпорації, міжфірмова кооперація.

УДК 334.722.81:330.341.1

Марчук Любовь Петровна, кандидат экономических наук, доцент кафедры экономической теории и общественных наук Николаевского государственного аграрного университета.

Особенности функционирования интегрированных структур в условиях инновационного развития. Рассмотрен механизм функционирования двух типов интегрированных структур: корпоративных формирований и объединений межфирменной кооперации. Определены возможности их влияния на инновационное развитие.

Освещены преимущества разных способов активизации научно-инновационной деятельности, которые используют интегрированные структуры.

Ключевые слова: инновационное развитие, интегрированные структуры, корпорации, межфирменная кооперация.

UDC 334.722.81:330.341.1

Marchuk Lubov Petrivna, candidate of economic sciences, docent of the department of economic theory and social sciences of Mykolaiv state agrarian university. **Peculiarities of the integrated structures in terms of innovative development.** The mechanism of operation of the two types of integrated structures: of corporate groups and associations of inter-company cooperation is considered. The possibilities of their influence on the innovative development are determined. The advantages of different ways of scientific innovation's promotion, used by the integrated structures, are reflected.

Keywords: innovative development, integrated structures, corporations, inter-company cooperation.